

דף נח

פז. א. כיצד מעשרין, לכתחילה ודיעבד?

ב. קפץ אחד מן המנויים או מן המעושרין לתוך הדיר – מה הדין?

א. כיצד מעשר, כונסן לדיר ועושה להן פתח צר כדי שלא יהיו שנים יכולים לצאת כאחת, אמותיהם גועות מבחוץ והם יוצאים לקראת אמם. (יעבר – ולא שיעבירוהו). ואין מוציאים אותם על ידי הנחת ירק בחוץ אלא ע"י אמם, גזרה משום לקוח ויתום שפטורים ממעשר (רב הונא). ומונה: א' ב' ג'... ט', והיוצא עשירי – סוקרו בסיקרא ואומר הרי זה מעשר. מצוה למנותן בשבט (תחת השבט).

לא מנאן בשבט או שמנאן רבוצים או עומדים – הרי זה מעשר (העשירי... קדש).

לא קרא שמו 'עשירי' – קדוש (העשירי יהיה קדש). אבל אם נטל עשירית מהבהמות ללא שום מנין – אינו מעשר. רבי יוסי בר"י אומר: מעשר (כמעשר דגן).

א. מדובר שלא מנה ראשון שני וכו' אפילו במחשבה אלא עפ"י הבטה כללית על העדר, אבל

במחשבה – הוי מנין (עפ"י חז"א כו, ח"ט).

ב. לא מנה אלא את העשירי בלבד – הרי זה מעשר (לקוטי הלכות עפ"י גמ' להלן).

דיני אומד ומחשבה בתרומות ומעשרות – מובאים במנחות נד-נה.

ב. קפץ אחד מן המנויים לתוך הדיר – הרי אלו פטורים, לפי שהמנוי נפטר (שמנין הראוי פוטר כדלהלן), והרי כל אחד מן הדיר נתון בספק שמא הוא הפטור, והספק פטור ממעשר מדין תורה (העשירי – ודאי, ולא עשירי ספק). (ב"מ 1).

א. אם נשארו בדיר בהמות שיודע בהן בודאות שאין הקופצת ביניהן – נשארות בחיובן ומצטרפות

לגורן אחר. ומשמע שאינו חייב להביא טלאים אחרים שמחוץ לדיר להשלימן לעשר

(עפ"י חז"א כו, 1).

ב. הוא הדין כשנתערב בדיר לקוח ויתום הפטורים ממעשר – פטורים (ל"ה).

קפץ אחד מן המעושרין לתוכם – כולם ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים, שהרי יש בתוכם בהמה הקדושה בקדושת מעשר [ואינה בטלה ברוב, משום גזרת קבוע].

דף נט

פח. א. מה דינו של העשירי שלא קראוהו מעשר, בין שיצא מן הדיר בין שנשאר בתוכו ולא יצא?

ב. מהו 'מנין הראוי פוטר'? מהם הכללים העולים מפרטי הדינים שבסוגיא?

ג. עשר בהמות שהחל למנותן ומתה אחת מהן תוך כדי המנין – מה הדין?

ד. היו לו יותר מעשר בהמות כגון ט"ז טלאים, מה דינו?

א. אמר רבא: עשירי – מאליו הוא קדוש (בתום מנין התשע), גם כשלא קראו 'עשירי' ולא 'קודש' אף לא במחשבה, אלא נשאר (לבדו. חז"א) בדיר (יהיה קדש). וכן שנו בברייתא.

והוא הדין כאשר קרא לעשירי 'ראשון' לאחר שמנה תשע [כגון שהיו י"ט טלאים בעדר, ולאחר תשע התחיל מנין חדש] – הרי הוא קדוש (ס).

וכן אם קרא לעשירי 'תשיעי' או 'אחד עשר' – הרי הוא קדוש כמעשר גמור מפני שהעשירי מאליו קדוש (כמפורש במשנה ובגמרא להלן, וכמוש"כ רש"י-כת"י סא. ד"ה וקרייה י"א).

וכן כשיצאו התשיעי והעשירי בבת אחת וקראם 'תשיעי', אחד מהם מתקדש מאליו, והרי מעשר וחולין מעורבים זה בזה (עפ"י גמרא להלן ס:).
 החזו"א (כו,ו) כתב להוכיח מן הגמרא שאפילו הבעלים ממאנים בקדושתו – העשירי יהיה קדש בעל כרחו, כיון שמנה תשעה.

ב. מנין הראוי למעשר – פוטר את המנויים כאילו נתעשרו, גם אם לבסוף לא עישר, כגון שהיו עשר בהמות והתחיל למנותן ולפני תום המנין מת העשירי או שיצא אחד מפתח אחר – כל המנויים פטורים (אשר יעבר – ולא שכבר עבר. ולא הוצרך הכתוב למעט אם כבר נתעשרו, אלא בא לפטור אפילו לא נתעשרו).
 ואפילו בכגון שנמנו ויצאו ארבע מפתח זה וארבע מפתח אחר, ונשארו בדיר שש, ויצאו השש באחד משני הפתחים או מפתח שלישי – נפטרו השמונה הראשונים, כי כשהם נמנו היתה אפשרות להגיע למעשר ע"י יציאת הששה הנותרים בכל אחד מן הפתחים. ואעפ"י שהוא ספק והרי בכל אופן שיצאו לא יהא עשר בפתח האחר – נחשב זה למנין הראוי.
 שאר הבהמות שלא נמנו – נשארו בחיובם.

א. הבהמות שלא נמנו אסור לשוחטן ומצטרפין לגורן אחר (עפ"י חזו"א כו,ו).
 ב. נראה שאם הפסיק המנין במזיד, כגון שנעל הדלת באמצע המנין – לא נפטרו במנין הראוי, וכאילו הוברר למפרע שאין דעתו לגמור כיון שבידו לעשות כן (עפ"י חזו"א כו,ו).
 אם בשעת המנין לא היה בדיר כדי להשלים לעשר – אין זה 'מנין הראוי' ולא נפטרו המנויים.

ג. היו לו עשרה טלאים והחל למנותם ומת אחד מן המנויים – מונה ומשלים. מת אחד מאלו שלא נמנו – המנויים פטורים, שמנין הראוי פוטר, ושאינם מנויים – מצטרפים לגורן אחר.
 נראה שלפרש"י אסור לשחטם ולמכרם עד שייעשרו בגורן הבא (ע' חו"ב ז סק"ה וסק"ג).

ד. היו לו ט' טלאים – חייב להכניס את כולם לדיר להתעשר. העשירי שיצא – מעשר, וחמשת הנותרים מצטרפים לגורן אחר.

א. אלו הנותרים אסור למכרם ולשחטם עד הגורן הבא (רש"י. וע"ע חזו"א כו, ה; חו"ב ז, ה יג).
 ב. נראה שאם עבר ובירר עשרה לבדן ועישרם – מה שעשה עשוי והרי העשירי מעשר, ומ"מ חמש הנשארות אינן פטורות ואסור לשחטן ומצטרפות לגורן אחר (חזו"א כו,ה).
 וכן הדין בי"ט טלאים (ואף אם מנה תחילה התשע, ואת העשירי שיצא מנהו כ'ראשון' – הרי הוא קדוש, שהעשירי קדוש מאליו, כנ"ל). אלא שבזה אם יצאו ט' מפתח זה וט' מפתח זה, כיון שהאחד שנשאר היה ראוי לצאת כאן או כאן, כולם נפטרו משום 'מנין הראוי' כאמור.
 יש להסתפק האם מותר לעשות כן לכתחילה, להוציאן בשני פתחים [כמשמעות לשון הברייתא 'אלא כונסן לדיר...'], כפי שפרשה רב הונא בר סחוריה]. ומסתבר יותר שלכתחילה יש לכנסן לדיר של פתח אחד (עפ"י חו"ב ז,ה).

דפים נט – ט

- פ.ט. א. מה הדין כשקרא לתשיעי או לאחד-עשר 'עשירי' באופנים השונים, כשהבהמות יצאו בזו אחר זו?
 ב. טעות מעשר – האם היא כתמורה, ומאי נפקא מינה?

א-ב. קרא לתשיעי 'עשירי' – התשיעי נתקדש לענין זה שאינו נשחט אלא במומו, אבל אינו קרב. הגוזה והעובד בו – לוקה (עפ"י רש"י כת"י ס: ד"ה קראן). ואינו נמכר באיטליו ולא נשקל בליטרא, כמעשר בעל מום. ונראה שהמוכרו עובר בלא יגאל כשאר מעשר בהמה (מג"ח שסא, ו).

רבי שמעון בן יהודה אומר משום ר"ש: אינו קדוש אלא אם נעקר שם עשירי (- מן העשירי, כלומר שקרא לו תשיעי), אבל לא נעקר [אפילו לא קראו כלום אלא שנשתייר בעדר] – לא נתקדש התשיעי. והסיקו כדברי חכמים שבכל אופן התשיעי קדוש.

העשירי, אעפ"י שקראו 'תשיעי' – הרי הוא מעשר גמור. וה"ה כשלא קרא לו כלום ונשתייר בדיר. כל שאר המנויים – נפטרו.

קרא לאחד-עשר 'עשירי' – הרי הוא קדוש ליקרב בתורת קרבן שלמים, וטעון סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק ונתינתם לכהנים. וכן מתנות הדם – כשלמים (אם מן הבקר – לרבות י"א לשלמים. ולא נתרבה תשיעי להקרבה אלא י"א – כי מסתבר יותר שהקדש מקדש לאחריו משלפניו. סא).

בזה הכל מודים שלא נתקדש אלא אם נעקר שם 'עשירי' מן העשירי – שקרא לו 'תשיעי', אבל בלא הכי, בין שקרא לו 'עשירי' בין ששתק ולא דיבר – אין האחד-עשר מתקדש.

ואם קרא לעשירי 'אחד עשר'; לדברי ר' יוסי ברבי יהודה הרי זו עקירה, ולדברי רבי אין זו עקירה. ופירש רבא כשיש לו בהמות רבות, וכשאמר 'אחד עשר' דבריו מתפרשים כאילו אמר עשר אחד, כלומר זהו המעשר הראשון מכלל העדר, אבל אין לו בהמות הרבה (אלא כגון ט"ו. ערש"י) – אפילו לרבי הריזו עקירה והאחד-עשר מתקדש.

הלכה כרבי מחברו (לקוטי הלכות. ותמה על שהרמב"ם השמיט הלכה זו).

לדברי ר' יהודה, הי"א דינו כדין תמורה [תמורת שמו' ולא תמורת גופו'], הלכך אינו עושה תמורה, שאין תמורה עושה תמורה. ולדברי רבי מאיר אינו כתמורה [שאם כן – לא היה קרב, שהרי תמורת מעשר נתמעטה כתמורת בכור], הלכך עושה תמורה.

הלכה כרבי יהודה. ואעפ"י שהוא כתמורה – אינו כתמורת מעשר שאינה קריבה, שגורת הכתוב בזה שתיקרב (ע' תו"ח על המשניות; חדושי הגר"ר בנגיס ח"ב ג).

וגם שניידון כתמורה לר"י, נראה מדברי התוס' שאין זה כתמורה ממש לענין לאו ד'לא ימיר' (ע' חדושי הגר"ר בנגיס ח"ב נא).

רבי אלעזר בר"ש אומר: לעולם אין הי"א קדוש אלא אם שתיק בתשיעי וקרא לעשירי 'תשיעי' ולי"א קרא 'עשירי', שלא היתה לו אלא טעות אחת, אבל אם טעה גם בתשיעי, שקראו 'עשירי' – אין הי"א מתקדש כלל. [ופרשו טעמו שסובר כר' יהודה שהוא כתמורה, וסובר כר"ש אביו שאין מימר חוזר ומימר – הלכך הטעות השניה אינה כלום].

נחלקו הדעות כאשר קרא לתשיעי 'תשיעי' (ולא שתק), וגם לעשירי קרא 'תשיעי'; לפרש"י, כשקרא לי"א 'עשירי' נתקדש. ולרש"י-כת"י, הקריאה לעשירי 'תשיעי' כמאן דליתא, וכאלו קרא לו 'עשירי' הלכך אין הי"א מתקדש, כי לא נעקר שם 'עשירי' (שני הפירושים הובאו בתוס').

דין זה של 'טעות מעשר' נתרבה מן הכתוב וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבר תחת השבט העשירי יהיה קדש. ודוקא בשטעה בסמוך, בתשיעי ובי"א, אבל בשמיני ולמטה הימנו או בי"ב ולמעלה הימנו – לא נתרבה (שנתרבה טעותו דומיא דידיה, בסמוך לו. 'ודבר זה הלכה מפי הקבלה נשמע' (רמב"ם בכורות ה,א).

[קרא בכוונה לתשיעי או לאחד-עשר 'עשירי' – לרב נחמן (בנויר לב) לא נתקדשו, ולרבה בר רב הונא נתקדשו. וכן הלכה (רמב"ם שם).

נראה שדין טעות במעשר אינו אלא בדיבור ולא במחשבה [כיון שקורא לו 'תמורה', ותמורה נראה שאינה אלא בדיבור] (עפ"י חזו"א כו, ח). ויש לעיין כאשר כל המנין היה במחשבה, ותשיעי קראו עשירי ועשירי תשיעי – האם יש ממש בדיבורו או שמא צריך דיבור בכולם, שהרי מנין הראשונים גם הוא גורם לקדושת התשיעי וצריך דיבור דוקא (שם סק"א).

דף ס

צ. מה הדין במקרים הבאים?

א. יצאו שתי בהמות כאחת.

ב. המונה זוגות זוגות, או קבוצות קבוצות.

ג. מנאם למפרע.

ד. יצאו שתיים בתשיעי וקראן 'תשיעי' או קראן 'עשירי'; יצאו שתיים בעשירי וקראן 'עשירי' או 'אחת עשרה'.

א. יצאו שני תלאים (באמצע המנין) כאחת – מונה אותם כשנים. מנאם כאחד והמשיך במנינו – הרי התשיעי והעשירי (שלפי מנינו) מקולקלים.

יש מפרשים שדינם כדין הקורא לעשירי 'תשיעי' ולי"א 'עשירי', שהעשירי מעשר והי"א שלמים (פירוש א' ברש"י, וכן הביא מנימוקי רבו).

וי"מ שכיון שיצאו שנים כאחת וגם מנאם כאחת – הרי זה ספק, הלכך התשיעי למנינו דינו כספק תשיעי ספק עשירי, ויבאכלו במומו. והעשירי למנינו דינו כספק עשירי ספק י"א [והשלמים שביניהם טעון פדיון, וכדלהלן]. כן פרשו התוס'.

וי"מ כיון שטעותו היתה בבהמות קודמות ולא בתשיעי ובעשירי – לא חלה עליהם קדושת הקרבה אלא שניהם ייאכלו במומן (פירוש שני ברש"י; פ' קמא ברש"י כת"י. ובדעת הרמב"ם – ע' ל"ה חזו"א כו, ט).

יצאו תשיעי ועשירי כאחת – תשיעי ועשירי מקולקלין (וראה להלן כיצד הדין אם קראן 'תשיעי' או 'עשירי'). יש מפרשים שאם בתחילת המנין יצאו שנים ביחד, ימשיך להוציא זוגות זוגות וימנעם כשנים שנים, והזוג העשירי קדוש (כ"פ הרמב"ם). ורשות היא ולא חובה (עפ"י חזו"א כו, י. ע"ש).

ב. מנאם זוגות זוגות, קינטרן (= קבוצה בת מאה. וי"ג 'קונטרסין'. ע' ערך) קינטרן – נחלקו אמוראים בדעת ר' יוחנן; רב מארי אמר: למנין שלו הוא קדוש, כלומר הקבוצה העשירית שמנה – היא המעשר. רב כהנא אמר: למנין בהמות הוא קדוש, דהיינו הבהמה העשירית שיצאה היא המעשר, ולא כפי שמנה הוא (ואם נתערבו – כולם ירעו עד שיסתאבו). פסק הרמב"ם כדעה ראשונה.

ודוקא כשמנה כך במכוון, אבל כשיצאו שנים ביחד ממילא ומנאם אחד – תשיעי ועשירי מקולקלים, כאמור.

כתב החזו"א (כו, ט): זוגות זוגות היינו שיוצאים שנים או שלשה אחד אחד, וכשיצאה הקבוצה מונה 'אחד'. עוד כתב שנראה שצריך למנות כל אחד ואחד שבזוג עד מספר הזוג.

משמע בגמרא שלפי הדעה הראשונה, אם היו י"ט בהמות ומנאן זוגות זוגות, וכשיצאה הבהמה האחרונה קראה מעשר – פטר את כולם, מפני שהיא ראויה להתעשר כאן וכאן (כלומר בשני המנינים, שכל זוג מכיל שני מנינים. עפ"י חזו"א) ומנין הראוי פוטר.